

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN KAPSAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

AUTHORS: Ramazan KILIÇ

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55144>

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN KAPSAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Yrd. Doç. Dr. Ramazan KILIÇ*

ÖZET

Bu çalışmada, öncelikle yükseköğretim kavramı ele alınmış, daha sonra da, Türkiye'de yükseköğretimin kapsamı ve tarihsel gelişimi geniş bir perspektifte ele alınarak incelenmiştir. Son olarak Batı'da yükseköğretimin tarihsel gelişimi ele alınmıştır.

Türkiye'de yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları önemlerinden dolayı 1982 Anayasasında (130.Md.) yer almış ve şu şekilde tanımlanmışlardır:¹ "Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler..."

Dünya'da olduğu gibi, Türkiye'de de genellikle eğitim-öğretim sisteminin üç ana kademesi vardır. Bunlar; sırası ile ilköğretim, orta öğretim, ve yükseköğretim-den oluşur.

* Dumlupınar Üniversitesi, İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi.

¹Tahir HATİPOĞLU, *Yükseköğretim Mevzuatı*, Selvi Yayınevi, Ankara, 1995, s.9.

1. YÜKSEKÖĞRETİM KAVRAMI

Yükseköğretim, üniversite, yüksekokul, akademi gibi her düzeyde (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) eğitimi kapsayan bir öğretim kademesidir.² Yükseköğretimin en önemli iki işlevi, bilim üretmek ve yüksek nitelikli insan gücü yetiştirmektir.³

Buradan hareketle, yükseköğretim genel olarak; “bilimsel birikimleri muhafaza eden, geliştiren, yayan ve bu amaçla, eğitim faaliyetlerinin yanında, bilimsel araştırmaların yapıldığı üniversitelerle bu üniversitelere bağlı diğer kuruluşların tümü” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴

Yükseköğretim Kanununun 3.Md.sinde ise; Yükseköğretim daha teknik olarak şu şekilde tanımlanmıştır:⁵ “Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür.”

Yükseköğretimde uygulanan eğitim-öğretim şekilleri; örgün, açık, dışarıdan (ekstern), ve yaygın eğitim olmak üzere dört’e ayrılmaktadır.⁶

i. **Örgün eğitim;** Türkiye’de ve dünya’da uygulanan en yaygın eğitim-öğretim şeklidir. Bu eğitim türünde öğrenciler, eğitim-öğretim dönemi boyunca ders ve uygulamalara devam etmek zorundadırlar. Türkiye’de Örgün eğitim kategorisine; ilköğretim, orta öğretim, yükseköğretim olmak üzere üç ana grup girmektedir.

ii. **Açık eğitim;** Öğrencilerin okula devam mecburiyeti olmaksızın, radyo, televizyon ve diğer eğitim araçları aracılığıyla aldıkları eğitim şeklidir.

iii. **Dışarıdan eğitim (ekstern);** Yükseköğretimin belli dallarında, öğrencilerin okula devam mecburiyeti olmaksızın sadece eğitim-öğretim dönemi boyunca yapılan sınavlara katılma zorunluluğu olan eğitimidir.

iv. **Yaygın eğitim;** “Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya örgün eğitimin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedeki çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında ihtiyaç duyulan çeşitli alanlarda, eğitim-öğretim vererek bireylerin belli amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesini sağlayan eğitsel etkinliklerdir.”⁷

Yaygın eğitimde, toplumun tüm kesimlerine ve farklı alanlarda bilgi ve beceri kazandırılması amaçlanmaktadır.

² Mehmet KISAKÜREK, *Üniversitelerimizde Yenileşme*, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayın No:54, Ankara, 1976, s.4.; Cavit BİNBAŞIOĞLU, *Eğitim Yöneticiliği*, Binbaşioğlu Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1988, s.112.

³ Özer OZANKAYA, “Türkiye’de Yükseköğretimin Temel Sorunları”, *Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler*, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yayınları, No:1, İstanbul 1990, s.217.

⁴ ———Cumhurbaşkanlığı, *Bilim Teknoloji ve Üniversiteler*, Ankara, 23 Mart 1996, s.1.; Ayrıca bkz. Ali BİRİNCİ, “Üniversite ve Kitap”, *Türk Yurdu*, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996, s.45.

⁵ Kanun No, 2547, Kabul Tarihi, 4.11.1981, RG., 6.11.1981, Değişik:17.8.1983-2880/1 Md.

⁶ YÖK Kanunu Md.3/u.

⁷ Ömer DİNÇSOY, *Türk Eğitim Sistemi*, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, 1995, s.56.

Belli başlı yükseköğretim kurumlarını ise; üniversite, fakülte, yüksekokul ve enstitü şeklinde incelemek mümkündür.

1.1. Üniversite

Yükseköğretimin ana kaynağını oluşturan kurumlar üniversitelerdir. Çünkü, diğer yükseköğretim kurumları da üniversitelere bağlı olarak kurulmaktadır.

Üniversite kelimesinin kökeni Latince'de *universitas* sözcüğü olup, Latince'de "bağımsız tüzel kişiliğe sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu (lonca)" veya "kurum, topluluk" anlamına gelmektedir.⁸ Ancak; üniversite kavramının asıl çağrıştırdığı anlam, "üniversal" gerçekliktir.⁹

Ana Britannica'da üniversite; "bilim ve sanat dallarında öğretim yapan, meslek eğitimi ve lisansüstü programları bulunan ve çeşitli dallarda diploma veren yükseköğretim kurumu" olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

On dokuzuncu yüzyılda Newman ise, üniversitenin klasik bir tanımını yaparak üniversiteyi, "topluma rengini veren ve seçkin dimağlara özgü en güzel nitelikleri geliştiren bir kurum" olarak tanımlamıştır. Yine Newman'a göre "üniversite, toplumun fikri sesini yükseltmeyi, kamu düşüncesini (public Mind) geliştirmeyi, ulusal zevki inceltmeyi, popüler heyecanın gerçek ilkelerini ve popüler ilhamın değişmez gayesini tespit etmeyi, çağındaki fikirlere genişlik ve olumluluk vermeyi, siyasal kudretin kullanılmasını kolaylaştırmayı ve özel hayat münasebetlerini zarif bir hale getirmeyi amaç edinir".¹¹

Bu durumda üniversite, "bilimsel üstünlüğün, akademik yeteneğin ve yönetim ustalığının ağır bastığı bir ortam" olarak ifade edildiği gibi eğitim, öğretim ve araştırma fonksiyonlarına göre de tanımlanmaktadır.¹²

Üniversiteler yaptıkları eğitim-öğretimle ve araştırmalarla "evrensel" kimliğe sahip kurumlardır.¹³ Bu nedenle üniversitelerin evrensel amacı, araştırma yapmak, üst düzeyde eğitim sağlamak, bilgiyi üretmek ve yaymak olarak ifade edilebilir.¹⁴

⁸ TUSİAD, *Türkiye'de Ve Dünyada Yükseköğretim Bilim Ve Teknoloji*, İstanbul, Haziran 1994, s.57.; Mehmet KISAKÜREK, *Üniversitelerimizde Yenileşme...*, s.2.

⁹ Yılmaz ÖZAKPINAR, "Üniversitenin Varlık Gayesi", *Türk Yurdu*, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996, s.3.

¹⁰ *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yayıncılık, Cilt:22, İstanbul, 1993, s.472.

¹¹ James W. BROWN- James W. THORNTON, *Yükseköğretim*, (Çev. Ferhan Oğuzkan-Ahmet Akgün, Şefik Uysal), Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1965, s.6.

¹² Birsan GÖKÇE, "Türkiye Koşullarında Yeni Bir Üniversite Nasıl Kurulmalı", *Yükseköğretimde Sorunlar*, s.100.; Hüseyin COŞKUN, "Yükseköğretim Sistemimizin Sorunları ve Çözüm Öncelikleri", *Yeni Türkiye Dergisi*, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.360.

¹³ Ramazan DEMİR, *Üniversitenin Bugünü ve Yarını Sorunlar, Sorumlular, Çözüm Önerileri*, Palme Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara, 1996, s.51.

¹⁴ Ayhan O. ÇAVDAR, *Nasıl Bir Üniversite İstiyoruz?*, Türkiye Bilimler Akademisi, Bilimsel Toplantı Serileri, No:5, Ankara, Haziran 1996, s.2.; Feride YILDIRIM, "Bilim, Teknoloji, Eğitim ve Üniversite-den Kısa Kısa", *Anahtar*, MPM Yayın Organı, Sayı:92, Ağustos 1996, s.13.

Yükseköğretim Kanununun 3.Md.sinde ise, Üniversite şu şekilde tanımlanmıştır:¹⁵ “Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur.”

1.2. Fakülte

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda fakülte şu şekilde tanımlanmıştır:¹⁶ “Yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler bağlanılabilen bir yükseköğretim kurumudur.”

1.3. Yüksekokul

Yükseköğretim Kanununun aynı maddesinde Yüksekokul ise:¹⁷ “Belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmıştır.

1.4. Enstitü

Yükseköğretim Kanununda Enstitü ise şu şekilde tanımlanmıştır:¹⁸ “Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisans üstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumudur.”

1.5. Yükseköğretim Kurumları

2547 Sayılı Kanunda yükseköğretim kurumları: “Üniversiteler ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ile uygulama ve araştırma merkezleri” olarak sayılmıştır (Kanun Md.3/c).

Yükseköğretim üst kuruluşları ise, “Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerarası Kuruldur” (2547 Sayılı Kanun Md.3/b).

2. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de yükseköğretimin tarihsel gelişimi incelenirken, Osmanlı İmparatorluğunda yükseköğretim kapsamında değerlendirilebilecek gelişmelerin incelenmesi, mevcut Yükseköğretim kurumlarının yapılarının analizinde fayda sağlayacağı gibi, yükseköğretimde yeni stratejilerinin tespiti ve uygulanmasında da fayda sağlayacaktır.

Bu nedenle, geçmişe bakıp bugünü tahlil etmek ve buradan hareketle yarını konuşmak temel stratejimiz olmalıdır. Bu amaçla, öncelikle Osmanlı İmparatorlu-

¹⁵ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.3/d.

¹⁶ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.3/e.

¹⁷ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.3/g.

¹⁸ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.3/f.

ğunda yükseköğretim kapsamındaki gelişmeler ele alınacak, daha sonra ise, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan gelişmeler incelenecektir.

2.1. Osmanlı İmparatorluğunda Yükseköğretim

Türklerde yükseköğretimin tarihçesini 1000 yıl önceki Türk Devletlerine kadar götürmek mümkündür. Yükseköğretim kurumlarının ilk başlangıcı ise, medreselere dayandırılmakta¹⁹ ve bu nitelikteki ilk Türk medresesi 1067 yılında Bağdat'ta kurulan Nizamiye Medresesi olarak kabul edilmektedir.²⁰

Osmanlı İmparatorluğunda da bu nitelikteki ilk medrese, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllardan kısa bir süre sonra İznik'te Orhan Gazi tarafından kurulan "İznik Orhaniyesi" adını taşıyan medresedir. Daha sonraki dönemlerde Bursa, Edirne ve İstanbul'da yeni medreseler kurularak eğitim-öğretimde yeni gelişmeler sağlanmıştır.²¹

Osmanlı İmparatorluğunda, temel eğitim kurumları, sivil ve askeri okullar olarak ikiye ayrılabilir. Sivil okullar; Sıbyan Mektepleri ve Medreselerdir. Sıbyan okulları, küçük yaştaki çocukların eğitim gördüğü ilkokullardır. Medreseler ise, Umumi Medreseler ve İhtisas Medreseleri olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Umumi Medreseler, dini ve dini olmayan eğitim verirken, İhtisas Medreseleri, uzmanlığa dayalı, tek bir bilim dalında eğitim vermekteydiler. Osmanlı Eğitim Sisteminde, orta ve yükseköğretim'in ana kaynağını Medreseler teşkil etmekteydi.²²

Osmanlı İmparatorluğunda Müslüman kesimin modern anlamda eğitimiyle ilgili ilk adımlar "askeri sınıfın" yeniden-üretilmesiyle başlamıştır. Bunun nedeni ordunun savaşlarda gösterdiği başarısızlıklardır. Bu amaçla, 1773 yılında "Hendesehane" ya da "Mühendishane-i Bahri-i Hümayün" kuruldu. Bu Osmanlı İmparatorluğunda açılan ilk yüksekokul olarak kabul edilmektedir.²³

III. Selim de yine askeri amaçlı olarak, mühendislik dallarında uzmanlaşma başlatmış ve 1794'te "Mühendishane-i Berri-i Hümayün" kurulmuştur. 1834'te "Mekteb-i Ulumu Harbiye"nin kurulmasından sonra, aynı yıl ordunun yeniden örgütlenmesi amacıyla "Muzika-i Hümayün" kurulmuştur.²⁴

¹⁹ Hüsnü Yusuf GÖKALP, "Türkiye'de Üniversite Eğitimi, Özerklik, Bilim Politikası ve üniversite Giriş Sınavları", *Türk Yurdu*, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996, s.27.

²⁰ Leland C. BORROWS, *Higher Education in Turkey*, UNESCO, 1990, P.5.; Aydoğan ATAÜNAL, *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 1993.

s.27.; Yahya Kemal KAYA, *Eğitim Yönetimi*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1979, s.127.; Ali GÜLER, "Türk Üniversite Geleneği Üzerine", *Türk Yurdu*, Cilt:16, Sayı 111, Kasım 1996, s.31.

²¹ ATAÜNAL, A.g.e., s.28-29.

²² Cahit BALTACI, A.g.e., s.468-469.; COŞAR, Numan, *Türkiye'de Eğitim Ve Eğitim Harcamaları*, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, İstanbul, 1988, s.53.

²³ Leland C. BORROWS, *Higher Education in Turkey*...,P.5.; İlhan TEKELİ, *Eğitim*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: III., İletişim Yayınları, 1995, s.655.; İhsan DOĞRAMACI, "Yükseköğretimin Gelişimi Üniversite Yönetiminde Özerklik ve Demokrasi", *Yeni Türkiye Dergisi*, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.341.

²⁴ İlhan TEKELİ, s.656.

II. Mahmut zamanında da, 1826'da "Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure" kurulmuştur. Bu okul 1838'de yeni bir adla "Darül'ulüm-ül Hikemiye-i Osmaniye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Aliye-i Şahane" olarak Galatasaray'da açılmıştır.²⁵

Osmanlı İmparatorluğunda yükseköğretim amaçlı gelişmeler, öncelikle askeri alanda başlamış ve daha sonra yaygınlaştırmaya çalışılmıştır. Ancak, o günkü toplum yapısının buna hazır olmaması, yükseköğretimde çok uzun sürecek bir dönemin başlamasını gerektirmiştir.²⁶

Askeri okullar yanında Osmanlı İmparatorluğu'nda özel eğitim kurumları olarak değerlendirilebilecek okullar ise, sıbyan okulları ve medreselerdir. Bu okullar'ın finansman ve denetimleri vakıflar tarafından yapılmaktaydı.²⁷

Tanzimatla birlikte her alanda başlatılan yenilikler eğitimde de kendini göstermiştir. Yükseköğretimin gündeme getirilmesi, Tanzimatın ünlü üç paşası, Ali, Fuat ve Cevdet paşa'lar tarafından olmuştur.²⁸ Bu yeniliklerden birisi de batılı anlamda ilk üniversite olarak nitelendirilebilecek olan "I.Darülfünun" un 1863 yılında eğitime başlamasıdır.²⁹

Bu dönemde, eğitim bir kamu görevi olarak algılanmış ve orduya yönelik olarak eğitim veren yüksekokullarla birlikte, ilk sivil yüksekokullar olan "Mekteb-i Mülkiye (1859) ve Mekteb-i "Tıbbiye-i Mülkiye" (1866) kurulmuştur. Eğitim sisteminde sağlanan gelişmeler ile birlikte artan öğretmen ihtiyacı göz önünde bulundurularak, "Darulmuallimin" (1847), "Darulmuallim-i Sıbyan" (1862) ve "Darulmuallimat (1870) bu amaçla kurulmuşlardır.³⁰

Sonraki yıllarda 1869 Saffet Paşa Nizamnamesiyle 1870 yılında kurulan II. Darülfünun, "Darülfünun-u Osmani" adıyla açılmış ancak kısa bir süre sonra kapanmıştır. Onun yerine 1874'te Galatasaray'da III. Darülfünun olan "Darülfünun-u Sultani" açılmıştır. Ancak, bu yükseköğretim kurumu da 1880'li yıllarda kapanmıştır. Bu kurumun dengi olabilecek üniversite ise; Sadrazam Sait Paşa'nın teşvikleriyle 1990 yılında açılan IV. Darülfünun "Darülfünun-u Şahane" dir. Ancak bu üniversite de beklenen başarıyı gösterememiştir.³¹

Bu süreçte, açılan bazı meslek okulları ve yüksekokullar ise; "Mekteb-i Fünun-u Maliye" (1878), "Sanay-i Nefise Mektebi" (1879) ile "Ticaret Mektebi" (1882) dir. Bu okullar, 1890 yılından sonra İstanbul dışında da açılarak yaygınlaştırılmışlardır.³²

²⁵ TEKELİ, s.656.

²⁶ TEKELİ, s.656.

²⁷ Mecit EŞ, *Klasik Osmanlı Maliyesi*, İkinci Baskı, Kütahya, 1995, s.115.

²⁸ Fikri MERYATAK, *Türkiye Cumhuriyetinde Yükseköğretim (1920-1950)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1994, s.5.

²⁹ Erdoğan BAŞAR, "Türk Yükseköğretim Sisteminin Dünü, Bugünü, Yarını", *Eğitimimize Bakışlar*, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, No:1, İstanbul, 1996, s.69

³⁰ TEKELİ, s.656.

³¹ TEKELİ, s.656-658.

³² TEKELİ, s.658.

Yine bu dönemde, ilk defa 1856 tarihli Islahat Fermanı ve 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan herkesin özel okul açabilmelerine imkan tanıyan düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden önce de İmparatorluğun sınırları içerisinde Rum, Ermeni ve Yahudilerin birçok okulları bulunmaktaydı.³³

II. Meşrutiyet ile başlayan dönem, eğitim tartışmalarının yoğun olarak yapıldığı bir dönemdir. Yine bu dönemde ilk olarak, eğitim sisteminde yeni bir yapılanmaya gidilirken bu yeni yapılanmanın yükseköğretimden mi, yoksa ilk ve orta öğretimden mi başlaması ile ilgili tartışmalar yapılmıştır.³⁴

II. Meşrutiyetin getirdiği yeni siyasal yaşantı ile birlikte eğitim alanında da birçok gelişme sağlanmıştır. Bu gelişmelerden birisi de Darülfünunun ön plana geçerek, "Darülfünun-u Şahane" nin, yerine V. Darülfünun olan "Darülfünun-u Osmani" adıyla yeni bir üniversitenin kurulmasıdır.³⁵

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda tek bir Darülfünun olan "Darülfünun-u Osmani" bulunmaktaydı. Bu dönemde ilk olarak Beyrut'ta, daha sonra da Hicaz'da Darülfünun kurulmaya çalışılmışsa da bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³⁶

1912'de Darülfünunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler şunlardır; Üniversite, Ulüm-ı Şeriye, Ulüm-ı Hukikiye, Fünuk, Ulüm-ı Tıbbiye, Ulüm-ı Edebiyye, olarak beş şubeye ayrılmıştır. Bu dönemde kızlara da yükseköğretim olanağı sağlamak amacıyla, "İnas Darülfünun-u" kurulmuştur. Ayrıca, aynı dönemde "Medresetül Mühassısın" in kurulmasıyla da, Ulum-i Seniye üniversiteden ayrılmıştır.³⁷

Osmanlı imparatorluğundaki üniversite (Darülfünun), Birinci Dünya Savaşı sırasında gerek öğrenciler gerekse öğretim elemanları bakımından büyük yaralar almıştı.³⁸ Ancak, Osmanlı Eğitim Sistemi tüm eksikliklerine rağmen, İstiklal Savaşı'nın başladığı 1919 yılına kadar, en azından biçimsel olarak (kısmi özerklik ve karma eğitim gibi ilkelerin kabulü) gelişmiş ülkelerdeki eğitim sistemlerinin temel niteliklerine kavuşturulmuştu.³⁹

Osmanlı İmparatorluğunda uygulanan medrese tipi eğitimin, zamanında toplumun ihtiyaçlarını karşıladığını kabul etmek gerekmektedir. Bu tür eğitim kurumları, Osmanlı İmparatorluğu zamanında devlet tarafından değil, özel olarak kişiler tarafından yapılmaktaydı.

³³ Muhsin HESAPÇIOĞLU-ÖZCAN Handan, "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Özel Okullar Sorunu", M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:7, 1995, s.151-152.

³⁴ MERYATAK, s.394.

³⁵ ATAÜNAL, s.34.

³⁶ Mustafa ERGÜN, II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914), Ocak Yayınları, Ankara, 1996, s. 282-283.

³⁷ TEKELİ, s.660.

³⁸ Ömer DİNÇSOY, Türk Eğitim Sistemi, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, 1995, s.46.

³⁹ Yahya Kemal KAYA, Sosyal Değişim Ve Sosyal Gelişme Stratejileri, DPT, 1993, s.111

Osmanlı Eğitim sistemi'nde finansman tamamen vakıflar tarafından sağlanmaktaydı. İlköğretimden yükseköğretime kadar, her seviyedeki eğitim-öğretim kurumunun kendine has vakıfları vardı. Başka bir ifadeyle Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim tamamen vakıflaştırılmıştı.⁴⁰

Ayrıca, medrese tipi eğitim kurumlarına herkes serbestçe ve ücretsiz olarak devam edebilmekte, üstelik medreseye devam eden öğrencilere gündelik olarak 2-3 akçe miktarında maddi yardım da yapılması, medrese eğitiminin dikkate değer özelliklerini ortaya koymaktadır.⁴¹

Osmanlı İmparatorluğu, yükselme dönemindeki başarılarını ileri düzeylerdeki medreseler sayesinde elde ettiği gibi, bu kurumlardaki bozulma ve yozlaşmanın Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü hazırlayan en önemli faktörlerden birisi olduğunu kabul etmek gerekir.⁴²

Bütün olumsuzluklarına rağmen Osmanlı İmparatorluğunda medreseler On Sekizinci yüzyılın sonuna kadar tek yükseköğretim kurumları olarak kalmıştır.⁴³

Genel olarak Osmanlı İmparatorluğundaki sosyal gelişmelerin Cumhuriyete ve Cumhuriyet dönemi eğitim sistemine yansıdığı kabul edilebilir.⁴⁴

2.2. Cumhuriyetin İlanından Sonra Türkiye'de Yükseköğretim

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte her alanda olduğu gibi yükseköğretim alanında da hızlı gelişmeler meydana gelmiştir. Bu hızlı gelişmelerle birlikte birçok tartışmalar da yapılmıştır.

Türkiye'de, yükseköğretim alanında yaşanan bu gelişmeler; 1946 yılına kadar, 1946 yılından Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)'ün kurulmasına kadar ve YÖK'ün kuruluşundan günümüze kadar olmak üzere üç dönemde incelenebilir.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarını iki ana grupta toplamak mümkündür. Birinci grup, bilim ve bilgi üreten üniversiteler, ikinci grup ise, mesleğe yönelik olarak insan yetiştiren meslek yüksek okullarıdır.⁴⁵

2.2.1. 1946 Yılına Kadar Olan Gelişmeler

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti birçok alanda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğundan son derece dağınık bir eğitim sistemi devralmıştır. Bu dağınık eğitim kurumları içerisinde eski geleneksel yapıyı temsil eden bazı

⁴⁰ Cahit BALTACI, "Osmanlı Eğitim Sistemi", *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.468.

⁴¹ Amiran KURTKAN, *Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları*, İ.Ü.İ.F. Yayın No: 388, İstanbul, 1977, s.57.

⁴² ATAÜNAL, s.6.

⁴³ ATAÜNAL, s.29.

⁴⁴ Rıfat OKÇABOL, "Geçmişten Bugüne Eğitim Felsefesi" *İktisat Dergisi*, Sayı:364, Şubat 1997, s.35.

⁴⁵ MERYATAK, *Türkiye Cumhuriyetinde Yükseköğretim (1920-1950)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1994, s. 1.

Yükseköğretim kurumları da Osmanlı imparatorluğundan devralınmıştır.⁴⁶ Örneğin; 1924 yılında Türkiye'de 479 medrese bulunmaktaydı.⁴⁷ Osmanlı İmparatorluğundan devr alınan kurumlar hızla değiştirilmiş ve bunlara ek olarak yenileri açılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, uzun bir savaş döneminden sonra kurulmasına rağmen, eğitim alanında devrim olarak nitelendirilebilecek önemli yenilikler yapmış, ancak başta finansman olmak üzere birçok önemli sorunla da karşılaşmıştır.

Cumhuriyet Türkiye'si, Osmanlı İmparatorluğu'ndan özerkliğe sahip bir Darülfünun da devralmıştı. 1924 yılında çıkarılan 493 Sayılı Kanunla, İstanbul Darülfünun'u ve ona bağlı Tıp, Hukuk, İlahiyat ve Fen Fakülteleri kurulmuş ve üniversite "Katma Bütçe"li idare haline getirilerek, üniversitelerin bağımsız kuruluşlar olmaları yolunda önemli bir adım atılmak istenmiştir.⁴⁸

1930'lu yıllar ise, yükseköğretimde büyük atılımların başlatıldığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda devletçilik politikasına dayanarak yürütülen devlet destekli bir çok gelişmeden yükseköğretim de etkilenmiştir. Bu süreçte, Yükseköğretimde sağlanan gelişmelerden en önemlisi 1933 üniversite reformudur.⁴⁹

1933 yılında Darülfünun'un yenileştirilmesi amacıyla İsviçre'den çağrılan profesör Albert Malche'ye üniversite hakkında bir rapor hazırlanmıştır.⁵⁰ Bu rapora dayanarak aynı yıl 2252 Sayılı Kanunla Darülfünun kapatılmıştır. Ancak üniversite, kasım 1933 yılında "İstanbul Üniversitesi" adıyla yeniden açılmıştır.⁵¹ 1933 yılında yapılan reformla İstanbul Üniversitesinin eski yapısı önemli ölçüde değişmiştir.⁵²

1933 yılındaki reformla İstanbul Üniversitesi yeni bir idari yapıya da kavuşturulmuştur. Buna göre; Rektör, Milli Eğitim Bakanı'nın önerisi üzerine üçlü kararnameyle, Dekanlar, Rektör'ün önerisi ve Milli Eğitim Bakanı'nın onayıyla, Profesörler ise, Fakülte Kurulu'nun tespit ettiği 3 aday arasından Milli Eğitim Bakanı'nın onayıyla atanmaktaydı.⁵³

Ekim 1934 tarihinde yayınlanan "İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi" yönetmeliğinin birinci maddesine göre üniversitenin görevleri şu şekilde sıralanmıştır.

⁴⁶ MERYATAK, s.1.

⁴⁷ TEKELİ, s.660.

⁴⁸ Figen EREN, "Üniversite Reformları Açısından Yükseköğretimin Tarihi Gelişimi" U.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:III., Sayı:1, 1988, s.284-285.; TEKELİ, s.663.

⁴⁹ İhsan DOĞRAMACI, "Yükseköğretimin Gelişimi Üniversite Yönetiminde Özerklik ve Demokrasi, Yeni Türkiye Dergisi, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.341.; MERYATAK, s.395-343.; Ali KOÇER, "Türk Üniversitelerinde Örgütsel Gelişim", Üniversite Yönetiminin Uluslararası Sorunları Sempozyumu, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 80, Ankara, 1979, s.21.

⁵⁰ BAŞAR, s.78-79.

⁵¹ Mete TUNCAY, "YÖK", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, III. Cilt, İletişim Yayınları, 1995, s.680.; Figen EREN, s.285-286.

⁵² Leland C. BORROWS, . Higher Education in Turkey....P.7.

⁵³ TUSİAD, s.153.; ERTUĞ, "Türkiye'de Çağdaş Üniversiteleşme ve YÖK Konusunda İhsan Doğramacı ile Söyleşi", s.247.

- i. Araştırmalar yapmak, milli kültürü ve yüksek bilgiyi yaymak,
- ii. Devlet ve ülke düzeyindeki işler için kalifiye eleman yetiştirmek.⁵⁴

İstanbul Üniversitesi'ndeki akademik kadronun büyük bir bölümünü Almanya'da Hitler faşizminden kaçarak Türkiye'ye gelen bilim adamları oluşturmaktaydı. Bu nedenle, o dönemde İstanbul Üniversitesi için "Berlin dışındaki en büyük Alman üniversitesi" yakıştırmaları bile yapılmıştır. 1945'li yıllara kadar Türkiye'de kalacak olan bu Alman bilim adamları, Türkiye'de Alman üniversite modelinin yerleşmesinde önemli bir katkı yapmışlardır.⁵⁵

İstanbul'da yükseköğretim alanında bu gelişmeler yaşanırken, Ankara'da da yeni yükseköğretim kurumları açılmıştır. 1933 yılında, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuş, daha sonra 1948 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlanarak, Ziraat Fakültesi adını almıştır. 1935 yılında ise; İstanbul'daki Mülkiye Mektebi, Siyasal Bilgiler Fakültesi adıyla Ankara'ya taşınmıştır. Aynı yıl Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi de kurulmuştur. 1925 yılında Ankara'da Hukuk Mektebi'nin adı Hukuk Fakültesi olarak değiştirilmiştir. 1943 yılında da, Ankara Fen Fakültesi kurulmuştur.⁵⁶

2.2.2. 1946 Yılından, Yüksek Öğretim Kurulu'nun Kuruluşuna Kadar

1946 yılı hemen hemen her alanda olduğu gibi yükseköğretim bakımından da Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. 1946 yılında Türkiye'de tek partili sistemden çok partili döneme geçilerek seçimler yapılmış, ayrıca çıkarılan yeni kanunla da üniversite reformu gerçekleştirilmiştir.⁵⁷

1946 yılında 4936 Sayılı Kanunla gerçekleştirilen bu reformun temel amacı, 25 Mayıs 1946 Sayılı Milli Eğitim Komisyonu raporunda; "üniversite hocalarının yetiştirme, seçilme ve yükselme şartlarını belli esaslara bağlamak, bu suretle üniversite öğretim mesleğini kanun temeli üzerine kurmak ve böylece daha çabuk gelişmelerini sağlamak" olarak ifade edilmiştir.⁵⁸

Bu üniversite reformu ile belirlenen amaçlar doğrultusunda, üniversiteler ve bağlı tüm organları, kuruluşları, işleyişleri yasal düzenlemelere bağlanarak, üniversiteler yeni ve ileri bir statüye kavuşturulmuşlardır. Üniversiteler, mali, bilimsel ve yönetsel açıdan özerkliğe bu dönemde kavuşmuşlardır.⁵⁹ Ancak, üniversite gelirlerinin büyük bir bölümünün gene devlet bütçesinden sağlanması üniversitelerin mali bakımdan özerkliğini tartışılır hale getirmiştir.⁶⁰

⁵⁴ Yüksel KAVAK, *Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yükseköğretim*, s.25.

⁵⁵ Hürriyet UYMAZ, *Gazete Pazar*, 11 Mayıs 1997, s.19.; TEKELİ, s.663.

⁵⁶ TEKELİ, s.664.

⁵⁷ Eren OMAZ, "Üniversitenin Toplum Yapısındaki Yeri", *Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler*, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yayınları, No:1, İstanbul 1990, s.27.; TÜSİAD, s.154.; BAŞAR, s.85.

⁵⁸ ATAÜNAL, s.56.

⁵⁹ MERYATAK, s.396.; TÜSİAD, s.153.

⁶⁰ Figen EREN (YURTIŞIK), "Üniversite Reformları Açısından Yükseköğretimin Tarihi Gelişimi", *U.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:III, Sayı 1, 1988, s.287.

1946 yılında Türkiye’de üç üniversite bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi, Darülfunun yerine 6.6.1933 tarihinde 2252 Sayılı Kanunla kurulan “İstanbul Üniversitesi”, ikincisi ise; 10.2.1944 tarihinde 4619 Sayılı Kanunla kurulan “İstanbul Teknik Üniversitesi”, üçüncüsü de 13.6.1946 tarihinde 4936 Sayılı Kanunla kurulan “Ankara Üniversitesi” idi.⁶¹

1950’li yıllardan sonra, toplumsal talep doğrultusunda yükseköğretimde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmelerden en önemlisi, yüksekokul ve üniversitelerin bölgesel merkezlere yaygınlaştırılmasıdır. 1955 yılında, Karadeniz Teknik Üniversitesi (Kanun No.6594) ve Ege Üniversitesi (Kanun No.6575), 1956 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Kanun No.7307), 1957 yılında Atatürk Üniversitesi (Kanun No.6990) kurulmuştur.⁶²

Mayıs 1957 yılında Erzurum’da kurulan Atatürk Üniversitesi, Amerika’daki Landa-Grand üniversiteleri model alınarak kurulmuştur. Bu modelde üniversite’nin geleneksel fonksiyonları dışında, yörenin sorunlarına büyük ölçüde çözümler getiren projeler geliştirmesi öngörülmektedir. Üniversite kuramsal araştırmalar yanında, büyük oranda uygulama değeri olan araştırmalar yapacak, bilgi ve araştırmanın öğrencilerin yanı sıra yöredeki vatandaşlara da yayılması üzerinde duracaktır. Üniversitenin yöreye dönük bu faaliyetlerinin başında sağlık, ziraat ve hayvancılık gelmektedir.

Bu gerekçelerle devlet ile halk arasında bağ görevi görecekt ve üniversite dışındaki meslek gruplarının da üniversite yönetimine katılımını sağlayacak olan “Müşavirler Heyeti” kurulması öngörülmüştür. Ancak, siyasi güçlerin üniversite üzerinde etkili olabileceği gibi endişelerle bu heyet oluşturulmamıştır. Atatürk Üniversitesi bilimsel özerkliğe sahip olarak 1976 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermiştir.⁶³

27 Mayıs 1960 Askeri Harekatından sonra çıkarılan 115 Sayılı Kanunla üniversitelere “özerklik” verilmiştir. Bu dönemdeki en önemli gelişmeler ise; toplumda hızla artan yükseköğretim talebini karşılamak amacıyla, 1965 yılında, özel yüksekokulların açılmasına izin veren 625 Sayılı Kanundan sonra, birçok özel okul açılmıştır. Bu dönemde (1963-1964), merkezi seçme sınavı da kurum-sallaşmıştır.

Cumhuriyet döneminde 1960’lı yıllara gelinceye kadar, bir çok fakülte kendisine başvuran adayları sınavsız kabul etmiştir. Mevcut kontenjanları aşan bir talep ile karşılaşan fakülteler seçme işlemini şu üç esasa göre yapmışlardır.

i. Başvuru sırasına göre kayıt işlemi yapılmış, kontenjanlar dolduktan sonra gelen adaylara “kayıtların kapandığı” ilan edilmiştir.

⁶¹ ATAÜNAL, s.71.

⁶² TUSİAD, s.154.; TEKELİ, s.670.

⁶³ KORKUT, s.76.; Yüksel KAVAK, *Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yükseköğretim...*, s.41.

ii. Bazı fakülteler verdikleri eğitime göre, liselerin fen veya edebiyat bölümlerinden mezun olan öğrencileri kaydetmişlerdir.

iii. Bazı fakülteler de öğrencilerin lise mezuniyet derecelerini esas alarak, öncelikle pekiyi derecesine sahip öğrencileri, daha sonra da iyi ve orta dereceye sahip adayları kabul etmişlerdir.⁶⁴

Ancak, Üniversitelerarası Kurul'un 1974 yılında üniversiteye giriş sınavının bir merkez tarafından yürütülmesi kararını almasıyla Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi kurularak sınavlar günümüze kadar bu merkez tarafından yapılmaya başlanmıştır.⁶⁵

Ankara'da, 8 Temmuz 1967 yılında 892 Sayılı Kanunla kurulan üçüncü üniversite, Hacettepe Üniversitesi adıyla kurulmuş ve Tıp, Sağlık Bilimleri, Fen ve Sosyal Bilimler Fakülteleri ile öğretime başlamıştır. 1969 yılındaki en önemli gelişme ise; Devlet Mimarlık Mühendislik Akademileri'nin yurdun birçok yerinde kurulmasıdır. Eylül 1971 yılında da 1478 Sayılı Kanunla, İstanbul'da Robert Koleji'nin yerine, Boğaziçi Üniversitesi kurulmuştur.⁶⁶

1973 yılına kadar ikisi dışında tamamı üç büyük şehirde yer alan toplam dokuz üniversite bulunmaktaydı. Bunlar; İstanbul Üniversitesi (1923), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944), Ankara Üniversitesi (1946), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Ege Üniversitesi (1955), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1956), Atatürk Üniversitesi (1957), Hacettepe Üniversitesi (1967) ve Boğaziçi Üniversitesi (1971) dir.⁶⁷

Bundan sonraki yıllarda, yükseköğretime yurdun her tarafından artan toplumsal talep, yeni üniversitelerin açılmasını gündeme getirmiş ve açılan yeni üniversitelerle birlikte Türkiye'de üniversite sayısı 18'e yükselmiştir.

1973 yılında çıkarılan 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu ODTÜ dışındaki üniversiteleri tek bir çatı altında birleştirerek, denetleme, planlama ve koordinasyon görevi yapacak olan ve başkanlığını Milli Eğitim Bakanı'nın yapacağı Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasını da öngörmekteydi.⁶⁸

Kurul üyeleri ise, her üniversiteden seçilen bir temsilci ile, bunların toplamına eşit sayıda, çeşitli bakanlıklarca atanan hükümet temsilcilerinden oluşmaktaydı. Ancak oluşturulan bu kurul 1975'te Anayasa'ya aykırı bulunarak, Anayasa Mahkemesi'nce kaldırılmıştır. 1973 yılında, Çukurova Üniversitesi, Diyarbakır Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, 1975 yılında ise; İnönü Üniver-

⁶⁴ Fethi TOKER, *Türkiye'de Yükseköğretime Giriş*, ÖSYM Yayınları, Ankara, Şubat 1997-3, s.2.

⁶⁵ TOKER, s.3.

⁶⁶ TEKEİ, s. 671-672.

⁶⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Yükseköğretim Gelişme Planı 1992-2012*, Ankara, 1991, s.1.

⁶⁸ TUSİAD, s.155.

sitesi, Fırat Üniversitesi, Bursa Üniversitesi, On dokuz Mayıs Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi kurulmuştur.⁶⁹

Haziran 1973 yılında yükseköğretimle ilgili iki kanun yürürlüğe girmiştir. Bunlar, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunudur (Ancak, 1750 Sayılı Kanunun bazı maddeleri Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir).

1946-1981 döneminde Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak, bu dönemde yükseköğretim kurumları arasında yaşanan koordinasyon ve işbirliği eksikliği ile planlama ve denetimdeki aksaklıklar, yükseköğretim kurumlarındaki gelişmenin beklenenin gerisinde kalmasına yol açmıştır.⁷⁰

2.2.3. Yüksek Öğretim Kurulu'ndan Günümüze Kadar

Yüksek Öğretim Kurulu'nun kuruluşundan önceki dönemde, yükseköğretim hem kendi içinde hem de Millî Eğitim Sistemi içinde bir bütünlük içerisinde değildi. Yükseköğretimle ilgili görev ve sorumluluklar değişik kanunlarla belirlenmekte ve düzenlenmekteydi. Yükseköğretimle ilgili bu kanunlardaki çeşitlilik kargaşaya neden olmakta ve yükseköğretim kurumlarının işlevlerini yapmalarına engel teşkil etmekteydi.⁷¹

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı, Türkiye'de yükseköğretimin planlanması, koordinasyonu ve denetlenmesi amacıyla ilk olarak 1973 yılında "Yükseköğretim Kurulu" adıyla kurulması düşünülen bir kuruluş gündeme gelmiştir. Ancak, bu kuruluş üniversitenin kendisi dışındaki kurum ve kişiler tarafından yönetilemeyeceği ile ilgili anayasa ilkesine ters düştüğü gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.⁷²

2.2.3.1. Yükseköğretim Kurulu Dönemi

12 Eylül 1980 askeri hareketinden sonra, yükseköğretim alanında yapılması düşünülen reform, Millî Güvenlik Konseyi tarafından 6 Kasım 1981'de 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun kabulüyle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 2547 Sayılı Kanunun kabulüyle 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu da yürürlükten kaldırılmıştır. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun bazı maddeleri kısa bir süre sonra (20 Nisan 1982) değiştirilerek, bu kanuna göre kurulan Yükseköğretim Kurulu'nun yetkileri genişletilmiştir. Yükseköğretim Kanunu'nun kabulüyle birlikte, mevcut 27 üniversite'nin yönetimi Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'e bırakılmıştır. YÖK'ün kuruluş şeması aşağıdaki gibidir;

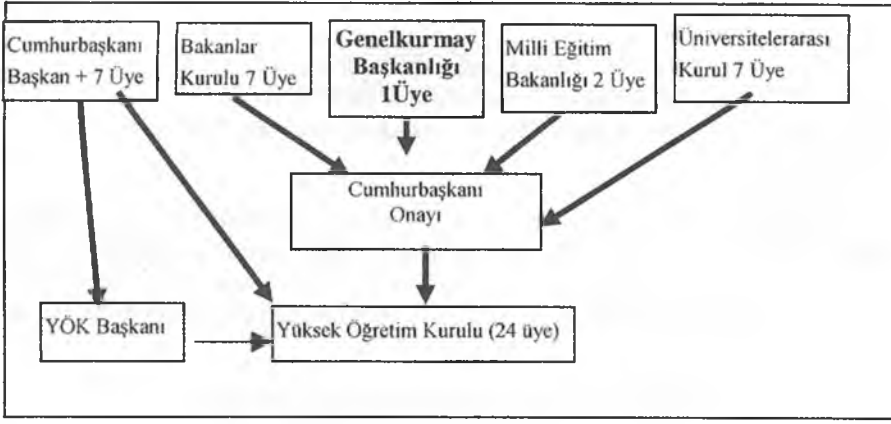
⁶⁹ TEKELİ, s. 671-672.

⁷⁰ YÖK, Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler..., s.12.

⁷¹ ATAÜNAL, s.83.

⁷² ATAÜNAL, s.8.

YÖK Kuruluş Şeması

2547 Sayılı Kanunla YÖK'ün başlıca görevleri,⁷³ "tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip, bir kuruluş" niteliğinde olan "Yükseköğretim Kurulu" kurulmuştur.

Yükseköğretim Kurulu'nun 7 üyesini Üniversitelerarası Kurul, kurul üyesi olmayan, üniversitede görevli profesörler arasından seçmektedir. Yükseköğretim Kurulu'nun 7 üyesi de Cumhurbaşkanı tarafından, rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik verilmek suretiyle seçilmektedir. Bakanlar Kurulu* da üst düzey devlet görevlileri veya emeklileri arasından seçilen 7, Milli Eğitim Bakanlığınca seçilen 2 ve Genel Kurmay Başkanlığı tarafından seçilen 1 üyeden oluşmaktadır. Yükseköğretim Kurulu'na seçilen bu üyelerin tamamının üyelikleri ve YÖK Başkanı'nın atanması, Cumhurbaşkanının onayı ile kesinleşir.⁷⁴

YÖK'ün kuruluşuyla birlikte yükseköğretimde yapılan yeni düzenlemenin başlıca amacı, "yükseköğretim çağına gelmiş gençlerin eğitime tahsis edilen bütün kaynakların kullanımını koordine etmektir. Böyle bir koordinasyonla, kaynakların verimli bir şekilde kullanılması, etkili bir iş bölümü ve yardımlaşma, dublikasyonun önlenmesi, yükseköğretim hizmetlerinin yurt çapında dengeli dağılımının sağlanması, yükseköğretim yatırımlarının planlanması amaçlanmaktadır."⁷⁵ Bu kanunla kurulan YÖK, üstü örtülü bir yükseköğretim bakanlığı niteliğinde bir kuruluş olarak değerlendirilebilir.⁷⁶

Yükseköğretimdeki yeni düzenlemelerle ulaşılmak istenen temel hedefler şu şekilde özetlenebilir.⁷⁷

⁷³ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.6/a.

* Değişik: 23/12/1988-KHK-351/12 Md.

⁷⁴ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.6/a-b.

⁷⁵ İhsan DOĞRAMACI, Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler..., YÖK, Ankara, 1988, s.1-2.

⁷⁶ Ziya BURSALIOĞLU, "Nasıl Bir Yükseköğretim Sistemi", *Türk Yurdu*, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996, s.12.

⁷⁷ YÖK, s.13.

i. Yükseköğretim çağına gelmiş gençlere daha fazla imkan sağlamak amacı ile yükseköğretim kurumlarının sayısını artırmak, bunları yurdun her tarafına yaymak ve bu çerçevede özellikle meslek yüksekokullarının açılmasına öncelik vermek,

ii. İhtiyaçlara cevap verecek yeterli öğretim elemanı yetiştirmek için gerekli tedbirler almak,

iii. Eğitimin kalitesini yükseltmek, araştırmaları sayı ve nicelik açısından geliştirmek amacıyla gerekli çalışmaları yapmak.

Bu hedefler doğrultusunda, Yükseköğretim Kanunuyla getirilen önemli birçok yenilik vardır. Bunlar;⁷⁸

i. Üniversite, akademi ve yüksekokulların (konservatuarlar, meslek ve sanat okulları dahil) birleştirilerek üniversite çatısı altında toplanması ve değişik zamanlardaki kanunlarla belirlenmiş akademik unvanların (doktora, doçentlik, profesörlük) eşdeğer ilan edilmesi,

ii. 1975 yılında Anayasa Mahkemesi'nin hukuka aykırı bularak iptal ettiği Yükseköğretim Kurulu'nun, daha geniş yetkilerle tekrar kurulması,

iii. Ortaöğretim üzerine öğretim yapan tüm okulların, yükseköğretim adı altında toplanarak bir bütünlüğe kavuşturulmaları,

iv. Üyeleri atamayla gelen Yükseköğretim Kurulu'na bağlı Yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun kurulması,

v. Rektörler ve üniversite senatoları tarafından seçilen birer Üniversitelerarası Kurul'un kurulması,

vi. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin, Yükseköğretim Kurulu'na bağlanması,

viii. Öğrencilerden harç alınması uygulamasının yasallaştırılması yükseköğretimin paralı olması yönünde bir adım olarak sayılabilir.

Yükseköğretim Kanununda Yükseköğretim Kurulu'nun belli başlı görevleri şu şekilde sıralanmıştır;⁷⁹

i. Yükseköğretim kurumlarının kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarını ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,

ii. Yükseköğretim kurumları arasında, birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

iii. Üniversitelerin ihtiyaçlarını, eğitim-öğretim programlarını, bilim dallarının niteliklerini, araştırma faaliyetlerini, uygulama alanlarını, bina, araç, gereç ve benzeri imkânlar ve öğrenci sayılarını ve diğer ilgili hususları dikkate alarak; üniversitelerin profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrolarını dengeli bir oranda tespit etmek,

iv. Her yıl üniversitelerin verecekleri faaliyet raporlarını inceleyerek değerlendirmek,

v. Üniversitelerin her eğitim-öğretim programına kabul edeceği öğrenci sayısı önerilerini inceleyerek kapasitelerini tespit etmek,

vi. Her eğitim-öğretim programında öğrencilerden alınacak harca ait ilgili yükseköğretim kurumlarının önerilerini inceleyerek karara bağlamak,

⁷⁸ TUNCAY, s. 682; İbrahim Ethem BAŞARAN, *Türkiye Eğitim Sistemi*, İkinci Baskı, Ocak, 1994, s.98.

⁷⁹ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Md.7.

- vii. Yükseköğretim üst kuruluşları ile üniversitelerce hazırlanan bütçeleri tetkik ve onayladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmak,
- viii. Vakıflar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının açılması hususundaki görüş ve önerilerini Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmak.

2.2.3.1.1. Yükseköğretim Kurumları'nın Gelişimi

Türk yükseköğretimi, 6 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile köklü bir değişim sürecine girmiştir.⁸⁰ YÖK reformu çerçevesinde, (20 Temmuz 1982 tarihinde) üniversiteler yeniden teşkilatlanmışlardır. Bu döneme kadar üniversitelerin dışında kalan akademiler ile çeşitli bakanlıkların bünyesinde yer alan yükseköğretim kurumlarının bir bölümü mevcut üniversitelere bağlanırken, bir bölümü de bağımsız üniversiteler haline getirilmiştir. Böylece Türk eğitim sistemi içindeki üniversite-akademi ikiliği ortadan kaldırılmıştır.⁸¹

YÖK'ün kuruluşu ile birlikte, 22 Haziran 1982 tarih ve 41 Sayılı Kanun hükmünde kararname'nin yayınlanmasından sonra Türkiye'de toplam üniversite sayısı 27 olmuştur. Bu üniversitelerden 12 tanesi İstanbul, Ankara ve İzmir'de, geriye kalan 15 üniversite ise, diğer şehirlerde kurulmuşlardır.

1981-1991 döneminde toplam üniversite sayısı 29'a, 183 olan fakülte sayısı 212'ye, 126 olan yüksekokul sayısı 219'a, 2 olan enstitü sayısı ise 118'e yükseltilmiştir.⁸²

Türkiye'de çeşitli dönemler itibarıyla kurulan üniversite sayıları aşağıda toplu halde verilmiştir:

1923-1933 :	1
1934-1946 :	2
1947-1972 :	6
1973-1981 :	10
1982-1991 :	10
1992-1993 :	29
1993-1997 :	11 (vakıf üniversiteleri dahil),

YÖK'ün kuruluşundan sonra yükseköğretim kurumlarında çeşitlilik sağlanmıştır. YÖK'ün kurulmasından sonra, fakülte ve enstitülerde yürütülen lisans ve yüksek lisans düzeyindeki programların yanı sıra, ara insan gücü yetiştirilmesine yönelik öğretim yapan meslek yüksekokulları ile daha çok çalışan kesime yönelik olarak kişilerin eğitimlerini bulundukları yerlerde karşılama imkanı sağlayan merkezi açık öğretim programları yaygınlaştırılmışlardır.

⁸⁰ Ömer DİNÇSOY, *Türk Eğitim Sistemi*, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, 1995, s.103.

⁸¹ YÖK, *Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler...*, s.18.

⁸² YÖK, *Türk Yükseköğretiminde On Yıl...*, s.10.

2.2.3.1.1.1. Meslek Yüksekokulları

Yeni düzenlemelerle üniversitelerde kapasite artırımına gidilmiş, bu yapılırken de ihtiyaç duyulan alanlara ağırlık verilmiştir. Bu çerçevede ara insan gücü yetiştiren meslek yüksekokulları'nın açılmasına ağırlık verilmiş ve kısa zamanda hızlı gelişmeler kaydedilmiştir. Örneğin; 1983-1984 öğretim yılında 54 olan meslek yüksekokulu sayısı 1988-1989 öğretim yılında 96'ya, bu okullardaki program sayısı ise 229'dan 474'e çıkarılmıştır.⁸³

2.2.3.1.1.2. Merkezi Açık Öğretim Programları

Bu dönemde yükseköğretimde sağlanan gelişmelerle birlikte, merkezi açık öğretimde de önemli gelişmeler sağlanmıştır. 1982-1983 öğretim yılından itibaren Merkezi açık öğretim Programları başlatılmış ve bu konuda düzenleme yapma yetkisi üniversitelere tanınmıştır.⁸⁴

YÖK'ün kuruluşundan sonraki bazı gelişmeleri de şu şekilde sıralamak mümkündür;⁸⁵

1981 yılından önce yükseköğretimde okullaşma oranı % 5.9 iken bu oran örgün öğretimde 1982 yılında % 6.4'e, 1992 yılında % 10'a ve 1995'te de % 12'ye yükselmiştir. Açık öğretim dahil edildiğinde bu oranlar 1982'de % 7.4, 1992' de % 16 ve 1995' te % 24 dir.

YÖK öncesinde, "Citation Index"te yer alan yaklaşık 300 yayın sayısı, 1995'te 2000'i geçmiş Türkiye sıralaması 46'dan 36'ya yükselmiştir.

2.2.3.2. Yüksek Öğretim Denetleme Kurulu

Yükseköğretim Kanunuyla kurulan başka bir kurul da Yükseköğretim Denetleme Kuruludur. Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Yükseköğretim Kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulunduran, Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur (2547 Sayılı Kanun Md.8/a).

Bu kurulun oluşumu: Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek beş profesör üye; Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay tarafından önerilecek üçer aday arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilip önerilecek birer üye ile Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçilecek birer üyeden oluşur. Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkanı, bu kurul üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından atanır (2547 Sayılı Kanun Md.8/b).

Bu kurulun görevleri ise, Yükseköğretim Kanununun 9.Md.sinde* şu şekilde sıralanmıştır;

⁸³YÖK, s.20.

⁸⁴YÖK, s.21-22.

⁸⁵İhsan DOĞRAMACI, "Yükseköğretimin Gelişimi Üniversite Yönetiminde Özerklik ve Demokrasi, *Yeni Türkiye Dergisi*, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.347.

i. Yükseköğretim kurumlarında, eğitim-öğretim ve diğer faaliyetlerin bu kanunda belirtilen amaca ve ana ilkelere uygunluğunu, Yükseköğretim Kurulunca hazırlanacak esaslara göre ve onun adına denetlemek,

ii. Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından bu Kanunun 53'üncü maddesine göre istenen soruşturmaları yapmak,

iii. Yükseköğretim Kurulu tarafından bu Kanuna göre verilecek diğer görevleri yapmaktır.

2.2.3.3. Dönemler İtibariyle YÖK

Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 1981 yılında 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile kurulmasından sonra, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ilk olarak Prof.Dr. İhsan Doğramacı atanmıştır. Prof.Dr. İhsan Doğramacı'nın görev süresinin dolmasından sonra Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına Prof. Dr. Mehmet Sağlam atanmıştır. Prof.Dr. Mehmet Sağlam'ın bu görevinden istifa etmesinden bugüne kadar ise; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığını Prof.Dr. Kemal Gürüz yürütmektedir.

2.3. Türkiye'de Uygulanan Üniversite Yönetim Modelleri

Türkiye'de Devlet üniversitelerinde 1981 yılına kadar üç değişik üniversite yönetim modeli uygulanmıştır. Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:⁸⁶

i. 1933 yılında 2252 Sayılı Kanunla Atatürk tarafından gerçekleştirilen üniversite reformunda, Kıta Avrupa'sı yönetim modeli esas alınmış ve üniversiteler doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak denetleme ve sorumlu tutma mekanizması geliştirilmiştir.

ii. 1946 yılında 4936 Sayılı Üniversite Kanunu ile üniversitelere tanınan özerklik çerçevesinde, rektör ve dekanların seçimle gelmeleri esası getirilmiştir. Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversitelerin başı olduğu ile ilgili eski hükümler aynen korunmuştur.

iii. Türkiye'de uygulanan üçüncü üniversite yönetim modeli ise, Anglo-Sakson modelinin ABD'de uygulanan şeklidir. Bu modele göre yönetilen ilk devlet üniversitesi ODTÜ'dür. ODTÜ Bakanlar Kurulu tarafından atanan ve her üç yılda bir yenilenen, dokuz kişilik bir mütevelli heyeti tarafından yönetilmekteydi.

3. BATIDA YÜKSEKÖĞRETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Yükseköğretimin kökenlerini Eflatun'un Academi'sine (M.Ö.400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö.378), hatta İskenderiye Müzesi'ne (M.Ö.330-200), kadar

*Değişik: 17/8/1983-2880/5 Md.

⁸⁶ YÖK, *Türk Yükseköğretiminde On Yıl*...s.6.; ERTUĞ, s.32.

götürmek mümkündür.⁸⁷ Ancak, günümüz üniversitelerini prototipleri olan üniversiteler, Bologna (1088) ve Paris (1160) üniversiteleri kabul edilmektedir.⁸⁸

Orta Çağ Avrupasında kurulan ilk üniversitelerin, önemli ölçüde Çin Manastırları ve İslam Medreselerinden etkilendikleri kabul edilmektedir.⁸⁹

İlk üniversitelerde, temel evrensel bilimlerin çoğu okutulmaktaydı. Bu üniversiteler, Papa'nın ve imparatorların verdiği izin belgesi ile kurulurlardı. Bu kuruluşlar öğrenci ve öğretim üyelerinden oluşan lonca niteliğindeki kuruluşlardı. Bu kuruluşlardaki gelişmeleri takiben XI.yüzyıl sonlarında Bologna Üniversitesi olarak anılan eğitim kurumu açılmıştır. XII.yüzyıl sonlarında ise Bologna üniversitesinin yanı sıra, İtalya'nın üç ayrı bölgesi ile Fransa, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerden gelen öğrenci ve öğretim üyelerinin bir araya gelmesinden oluşan dört üniversite kurulmuş oluyordu.⁹⁰

Sırasıyla 1088 ve 1160 yıllarında kurulan Bologna ve Paris üniversiteleri, çağdaş anlamda kurulan üniversitelerin prototipleri olarak kabul edilmektedirler.⁹¹ Bu üniversitelerden Bologna üniversitesi hem finansman hem de yönetim açısından öğrenciler tarafından idare edilmekteydi. Mesleki eğitim görmekte olan öğrenciler, üniversitenin finansmanını üstlenmekte ve üniversite'nin rektörünü kendileri seçtikleri gibi, öğretim üyeleri'nin maaşlarını da tespit etmekteydiler. Ancak, bu yapı kısa sürede değişerek 13.yy'dan itibaren üniversite yönetimi yerel yönetime geçmiştir.⁹²

Amacı ruhban sınıfını yetiştirmek olan Paris Üniversitesi ise, Katolik Kilisesi tarafından finanse edilmekteydi. Bu nedenle Paris Üniversitesi öğretmenler tarafından yönetilen bir kurumdur. Paris Üniversitesi bu yapısıyla daha sonraki dönemlerde kurulan üniversiteler üzerinde etkili olmuştur.⁹³

Üniversitelerin sayısı kısa bir sürede hızla artarak Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Venedik'te 1204, Cambridge'de 1209 ve Padua'da 1220'de ilk kurulan üç üniversiteden göç eden öğretmenler tarafından üniversiteler kurulmuştur.⁹⁴

Orta Çağ Avrupası'nda mesleki eğitim veren bu üniversiteler başarılı olmuş ve sonraki dönemlerde sayıları hızla artmıştır. Diğer üniversiteler, Toulouse (1229), Salamanca (1229), Sorbonne (1252), Prag (1348), Heidelberg (1386), Erfurt (1392), St. Andrews (1410) ve Triere (1454) kurularak 1500 yılında üniversitelerin sayısı 58'e ulaşmıştır.⁹⁵

⁸⁷ TÜSİAD, *Türkiye'de Ve Dünyada Yükseköğretim Bilim Ve Teknoloji*, İstanbul, Haziran 1994, s.57.

⁸⁸ TÜSİAD, s.57.

⁸⁹ UNESCO, *World Survey of Education-IV Higher Education*, Paris, 1966, s.75.; Zkr. Yüksel KAVAK, *Kalkınmada Öncelikli Yörelereki Yükseköğretim Kurumlarının Çevreye Dönük Faaliyetleri*, TOBB Yayınları, Ankara, 1990, s.18.; TÜSİAD, s.57.

⁹⁰ ANA BRİTANNICA, s.470.

⁹¹ İhsan DOĞRAMACI, "Yükseköğretim Gelişimi Üniversite Yönetiminde Özerklik ve Demokrasi", *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996, s.331.

⁹² TÜSİAD, s.57.

⁹³ TÜSİAD, s.57.

⁹⁴ TÜSİAD, s.58.

⁹⁵ TÜSİAD, s.58.

Avrupa’da yükseköğretimde sağlanan bu gelişmeler daha sonraki dönemlerde İngiltere ve Almanya’yı da etkilemiştir. İngiltere’de 1799’da *The Royal Institution* kurulmuş ve bu kuruluşa bağlı laboratuvarlar zamanla teknik kolejlere dönüşerek tüm ülkeye yayılmıştır. Durham (1832) ve Londra (1836) üniversiteleri, bu kolejlerin mezuniyet sınavlarını düzenleme amacıyla kurulmuştur. Bu kolejlerin çoğu daha sonra, Manchester ve Glasgow’da olduğu gibi üniversitelere dönüşmüştür. 1825 yılında Almanya’da kurulan *Karlsruhe Technische Hochschule* daha sonraki yıllarda kurulacak olan teknik üniversitelere örnek oluşturmuş ve bunların mezunları Alman sanayiini kurarak geliştirmişlerdir.⁹⁶

Üniversitelerin devlet ve kilise tarafından tanınmış özel yasalar ve özel mahkemeleri vardı. Krallar ve dini kurumlar tarafından resmen tanınmadan önce, tıpkı esnaf loncaları gibi birer öğretmenler ve bilim adamları loncası şeklinde, xii. ve xiii. yüzyıllarda Avrupa’nın büyük şehirlerinde ortaya çıkmışlardır. Bu biçimde toplanıp bir araya gelmenin amacı, karşılıklı güven ve korunma ihtiyacı idi.⁹⁷

Üniversiteler kuruluşlarından bu yana geçen süre içerisinde önemli yapısal ve fonksiyonel değişikliklere uğramışlardır. Önceleri, başlıca amaçları öğretim olan üniversiteler, daha sonraki dönemlerde bilimsel araştırmalar, endüstriyel gelişmeler, uygulamalı araştırma, danışmanlık ve yetişkinlerin eğitimi gibi birçok fonksiyonu yerine getirmişlerdir.⁹⁸

KAYNAKÇA

- Ali BİRİNCİ, “Üniversite ve Kitap”, **Türk Yurdu**, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996.
- Ali GÜLER, “Türk Üniversite Geleneği Üzerine”, **Türk Yurdu**, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996.
- Ali GÜLER, **Türkiye’de Üniversite Reformları**, Adım Yayıncılık, Ankara, 1994.
- Ali KOÇER, “Türk Üniversitelerinde Örgütsel Gelişme”, **Üniversite Yönetiminin Uluslararası Sorunları Sempozyumu**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 80, Ankara, 1979.
- Amiran KURTKAN, **Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları**, İ.Ü.İ.F. Yayın No:388, İstanbul, 1977.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Ana Yayıncılık, Cilt:22, İstanbul, 1993.
- Aydoğan ATAÜNAL, **Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler**, Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 1993.
- Ayhan O. ÇAVDAR, **Nasıl Bir Üniversite İstiyoruz?**, Türkiye Bilimler Akademisi, Bilimsel Toplantı Serileri, No:5, Ankara, Haziran 1996.
- Birsan GÖKÇE, “Türkiye Koşullarında Yeni Bir Üniversite Nasıl Kurulmalı”, **Yükseköğretimde Sorunlar...**

⁹⁶ TUSİAD, s.61.

⁹⁷ Ali GÜLER, **Türkiye’de Üniversite Reformları**, Adım Yayıncılık, Ankara, 1994, s.9.

⁹⁸ Yüksel KAVAK, **Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yükseköğretim...**, s.18.

- Cahit BALTACI, "Osmanlı Eğitim Sistemi", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996.
- Cavit BİNBAŞIOĞLU, **Eğitim Yöneticiliği**, Binbaşıoğlu Yayınevi, 4. Basım, Ankara, 1988.
- Cumhurbaşkanlığı, **Bilim Teknoloji ve Üniversiteler**, Ankara, 23 Mart 1996.
- Erdoğan BAŞAR, "Türk Yükseköğretim Sisteminin Dünü, Bugünü, Yarını", **Eğitimimize Bakışlar**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, No:1, İstanbul, 1996.
- Eren OMA, "Üniversitenin Toplum Yapısındaki Yeri", **Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler**, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yayınları, No:1, İstanbul 1990.
- Feride YILDIRIM, "Bilim, Teknoloji, Eğitim ve Üniversiteden Kısa Kısa", **Anahatar**, MPM Yayın Organı, Sayı:92, Ağustos 1996.
- Fethi TOKER, **Türkiye'de Yükseköğretime Giriş**, ÖSYM Yayınları, Ankara, Şubat 1997-3.
- Figen EREN (YURTIŞIK), "Üniversite Reformları Açısından Yükseköğretimin Tarihi Gelişimi", **U.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:III, Sayı:1, 1988.
- Fikri MERYATAK, **Türkiye Cumhuriyetinde Yükseköğretim (1920-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1994.
- Hüseyin COŞKUN, "Yükseköğretim Sistemimizin Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Yeni Türkiye Dergisi**, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996.
- Hüsnü Yusuf GÖKALP, "Türkiye'de Üniversite Eğitimi, Özerklik, Bilim Politikası ve üniversite Giriş Sınavları", **Türk Yurdu**, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996.
- İbrahim Ethem BAŞARAN, **Türkiye Eğitim Sistemi**, İkinci Baskı, Ocak, 1994.
- İhsan DOĞRAMACI, "Yükseköğretimin Gelişimi Üniversite Yönetiminde Özerklik ve Demokrasi", **Yeni Türkiye Dergisi**, Eğitim Özel Sayısı, Yıl:2, Sayı:7, Ocak-Şubat 1996.
- İhsan DOĞRAMACI, **Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler...**, YÖK, Ankara, 1988.
- İlhan TEKELİ, **Eğitim**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: III., İletişim Yayınları, 1995
- James W. BROWN- James W. THORNTON, **Yükseköğretim**, (Çev. Ferhan Oğuzkan-Ahmet Akgün, Şefik Uysal), Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1965.
- Leland C. BORROWS, **Higher Education in Turkey**, UNESCO, 1990.
- Mecit EŞ, **Klasik Osmanlı Maliyesi**, İkinci Baskı, Kütahya, 1995.
- Mehmet KISAKÜREK, **Üniversitelerimizde Yenileşme**, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayın No:54, Ankara, 1976.
- Mete TUNCAY, "YÖK", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, III. Cilt, İletişim Yayınları, 1995.
- Muhsin HESAPÇIOĞLU-Handan ÖZCAN, "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Özel Okullar Sorunu", **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı:7, 1995.
- Mustafa ERGÜN, **II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)**, Ocak Yayınları, Ankara, 1996.

- Numan COŞAR, **Türkiye’de Eğitim Ve Eğitim Harcamaları**, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, İstanbul, 1988.
- Ömer DİNÇSOY, **Türk Eğitim Sistemi**, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, 1995.
- Özer OZANKAYA, “Türkiye’de Yükseköğretimin Temel Sorunları”, **Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler**, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yayınları, No:1, İstanbul, 1990.
- Ramazan DEMİR, **Üniversitenin Bugünü ve Yarını Sorunlar, Sorumlular, Çözüm Önerileri**, Palme Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara, 1996.
- Rıfat OKÇABOL, “Geçmişten Bugüne Eğitim Felsefesi” **İktisat Dergisi**, Sayı:364, Şubat 1997.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, **Yükseköğretim Gelişme Planı 1992-2012**, Ankara, 1991.
- Tahir HATİPOĞLU, **Yükseköğretim Mevzuatı**, Selvi Yayınevi, Ankara, 1995.
- TÜSİAD, **Türkiye’de Ve Dünyada Yükseköğretim Bilim Ve Teknoloji**, İstanbul, Haziran 1994.
- UNESCO, **World Survey of Education-IV Higher Education**, Paris, 1966.
- Yahya Kemal KAYA, **Eğitim Yönetimi**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1979.
- Yahya Kemal KAYA, **Sosyal Değişim Ve Sosyal Gelişme Stratejileri**, DPT, 1993.
- Yılmaz ÖZAKPINAR, “Üniversitenin Varlık Gayesi”, **Türk Yurdu**, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996.
- Yüksel KAVAK, **Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yükseköğretim Kurumlarının Çevreye Dönük Faaliyetleri**, TOBB Yayınları, Ankara, 1990.
- Ziya BURSALIOĞLU, “Nasıl Bir Yükseköğretim Sistemi”, **Türk Yurdu**, Cilt:16, Sayı:111, Kasım 1996.